

Kishi biznes bul - O`zbekistan Respublikasi milliy ekonomikasi keleshegi.

Nwo`kis MPI «Ja`miyetlik pa`nler» kafedrası` ag`a oq i` t i` wsh i` sı` K.Kalenov

«Bas maqsetimiz bu`gingi` qı`yi`nshı`lı`qlarg`a qaramastan, alı`p bari`lı`p atı`rg`an reformalardı`, ekonomikamı`z dag`ı` strukturalı`q wo`zgerislerdi izbe-iz dawam ettiriw, jeke menshik, kishi biznes ha`m isbilermenlikke bunnan bı`lay da ken`jol ashı`p beriw esabi`nan alg`a qaray ju`riwden ibarat»-dep atap wo`tedi Wo`zbekistan Respublikası` Prezidenti İslam Karimov elimizdi 2015-ji`lda rawajlandı`rı`wdı`n` juwmaqları` ha`m 2016-ji`lg`a mwo`lsherlengen ekonomikalı`q bagdarlamani`n` en` a`himiyetli bag`darları`na bag`ı`shlang`an Ministrler Kabinetinin` keneytirilgen ma`jilisindegi` bayanatı`nda. Biz bul bayanatı`n` mazmunı`n` teren` an`laytug`ı`n` bolsaq kishi biznes ha`m jeke isbilermenliktin` Uatani`mı`z milliy ekonomikasi`nı`n` keleshegi ushı`n u`lken wazı`ypalardı` atqarı`p atı`rg`anlı`g`ı`n` two`mendegi bir mi`sal tiykarı`nda kwo`riwimizge boladı`.

Bu`gingi ku`nde ja`han finans ekonomikalıq krizisin basınan keshirip atı`rg`an rawajlang`an ma`mleketler ekonomikasi ulıwma milliy wo`nim o`siw tempi tu`sip ketiw yamasa u`lken qıyınshılıqlar menen 1% wo`simge erisip atı`rg`an bolsa, Wo`zbekistan Respublikası wo`zinin` makroekonomikalıq uzaq mu`ddetke tiykarlang`an basqıshpa-baskısh rawajlanıw da`stu`rine muwapıq 11 jıldan berli ulıwma milliy wo`nimnin` wo`siw tempi 8% dan two`men tu`speten rawajlanıwın dawam etpekte. Bul jetiskenligimizdin tiykarında g`a`rezsizligimizdin` da`slepki jıllarınan ja`miyetlik-ekonomikalıq rawajlanıwımızdin` milliy kontsepttsiyasın qabıl etip bul joldan awmastan ha`reket etiwimizdin` ha`m two`mendegi nızam hu`jjetlerdi wo`z waqtında durıs qabıl etiwimiz tiykarında bu`gingi jetiskenliklerge erispektemiz. [1]

Wo`zbekstan Respublikası` Prezidenti İslam Ka`rimov Watani`mı`z g`a`rezsizliginin` 20 ji`llı`g`ı` bayramlang`an 2011 ji`l bosag`ası`nda Wo`zbekstan Respublikası` Oliy Ma`jlisi Nı`zamshı`lı`q palatası` ha`m Senatı`nı`n` qospa ma`jilisinde ma`mleketimizdi demokratiyalı`q reformalrıdı` ja`nede teren`lestiriw ha`m puqaralı`q ja`miyetti rawajlandı`rı`w kontseptsiyası`na toqtap onı`n` VI- bwo`liminde demokratiyalı`q bazar reformaları`n` ha`m ekonomikanı` liberallastı`rı`w ha`m ja`nede teren`lestiriw ma`selelerine toqtap alda isleniwi kerek wazı`ypalardı` belgilep beredi. [4]

Ba`rshemizge belgili, elimizdin` g`a`rezsiz rawajlanı`wı`nı`n` da`slepki basqı`shı`nda, yag`nı`y 1991-ji`ldan 2000-ji`lg`a shekem bolg`an da`wirde u`lken wo`zgerislerdi a`melge ası`rı`wda tiykarı`g`ı` itibarı`mı`z oraylastı`rı`lg`an ha`kimshilik-byurokratlı`q sisteması`n` saplastı`rı`w ha`m bazar ekonomikasi`nı`n` tiykarları`n, nı`zamshı`lı`q bazası`n qa`liplestiriw ushı`n sharayat jaratı`wg`a qaratı`lg`anlı`g`ı`na toqtap wo`tedi.

Usı` bag`darda qabi`l etilgen og`ada a`hmiyetli` nı`zam ha`m normativ hu`jjetlerdin` qatarı`nda Puqaralı`q, Jer, Salı`q ha`m Baji`xana kodeksleri, “Ma`mleket iyeliginen shı`g`arı`w ha`m menshiklestiriw haqqı`nda”, “Bankler ha`m bank jumı`sı` haqqı`nda”, “Shet el investitsiyaları` haqqı`nda”, “Shet ellik

investorlar huquqlarini kepilliklari ham olardi qorg'aw ilajlari haqqi'nda'g'i nizamlardi atap wotiw mumkin.

Reformalari'mizdin keyingi basqishi'nda "Isbilermenlik jumisi erkinliginin kepilliklari haqqi'nda", "Jeke menshik kaxana haqqi'nda," "Valyutani tartipke saliw haqqi'nda", "Sirtqi ekonomikalq jumis haqqi'nda", "Fermer xojali'gi haqqi'nda'g'i Nizamlar, jan'a redaksiyadagi Saliq kodeksi ham ekonomikan reformalaw boy'nsha **ulwma esapta 400 den ziyat nizam hu'jjetleri islep shig'ilip, qabil etildi ham engizildi.** Olardin barli'gi ekonomikamizdi jane de liberallastiriw ham modernizatsiyalawda tek g'ana bekkem huqqi'y tiykar bolip qalmastan, al amelge asirili'p atirgan bazar reformalari'nin izge qaytpasli'gini kepile bolip xizmet etpekte.

Wo'zbekistan Respublikasi Prezidentinin 2011 jil 24 avgusttagi "Kishi biznes ham jeke isbilermenlikti janede rawajlandiriw ushin qolay isbilermenlik ortali'gin jaratiw boy'nsha is-ilajlari haqqi'ndagi"gi PF-4354-sanli Parmani hamde 2011 jil 25 avgustdagi "Byurokratliq tosiqlardi saplastiriw ham isbilermenlik hareketin erkinlestiriwdi janede asiriw is-ilajlari haqqi'ndagi"gi PQ-1604-sanli Qarar.

Wo'zbekistan Respublikasi Prezidentinin 2012 jil 10 apreldagi "Tuwridan-tuwrin sirt el investitsiyalari'n tartiw ilajlari'n xoshametlewge baylanisli is-ilajlar haqqi'ndagi"gi PF-4434-sanli Parmani.

Wo'zbekistan Respublikasi'ni 2012 jil 2 maydagi O'RQ-328-sanli «Isbilermenlik hareketi erkinliginin kepilliklari haqqi'ndagi» Wo'zbekistan Respublikasi Nizami'na wo'zgeris ham qosimshalar kiritiw haqqi'nda»gi Nizami.

Wo'zbekistan Respublikasi Prezidentining «Wo'zbekiston Respublikasi'ni 2016-jilgi tiykargi makroekonomikalq kwo'rsetkishleri prognozi ham Mamleketlik byudjeti parametrlari haqqi'nda»gi №.2255 qarari 2015-jil 22-dekabr.

"Jeke mulk, kishi biznes ham jeke isbilermenlikti isenimli qorg'awdi tamiyinlew, on tez patte rawajlandiriw jolindagi tosiqlardi alip taslaw is-ilajlari haqqi'nda'g'i 2015 jil 15 maydagi PF-4725-sanli Parmani

Wo'zbekistan Respublikasi Prezidentinin «Isbilermenlik subektlerine «Bir ayna» kwo'rinisinde mamleketlik xizmet kwo'rsetiw tartibin janede jetilistiriw is-ilajlari haqqi'nda»gi 2015 jil 28 sentiyabr PQ – 2412 sanli Qarari.

Bul nizam hu'jjetlerdin barli'gi mamleketimizde demokratiyalq reformalrdi janede terenlestiriw ham puqaralq jamiyetti rawajlandiriw kontseptsiyasi onin VI- bwo'liminde demokratiyalq bazar reformalari'n ham ekonomikan liberallastiriw ham janede terenlestiriw ma'selelerine toqtap alda isleniwi kerek waziypalardi waqti'nda belgilep beriw natijesinde amelge asirilmaqta. Buning natijesinde bir qatar **isbilermenlikke baylanisli normativ-huquqi'y hu'jjetler qayta islep shig'ildi ham jan'adan qabil etildi.**

- Jam normativ-huquqi'y hu'jjetler - 1219
- Sonnan:
- Nizamlar – 156

- Prezident qararlari` ha`m pa`rmanlari` – 138
- Hu`ku`met qararlari` – 280
- Uazirlik ha`m vedmstvolardi`n` normativ tu`rdegi hu`jjetleri` – 646

2014 ji`l ha`m 2015 ji`ldi`n` I-shereginde a`dillik Uazirligi ta`repinen isbilermenlikke baylani`sh`

- 16 proekt tayarlandi`
- 212 proekt huquqi`y ekspertizadan wo`tkerildi
- 171 vedmstvoli`q hu`jjetler Ma`mleket diziminen wo`tkerildi
- 58 isbilermenlik subektlari ushi`n artiqsha administrativlik ha`m basqada sheklewler tiykarsi`z qarajetlerdi keltirip shi`g`aratug`i`n halatlar ani`qlani`p, saplasti`ri`ldi`.
- 6 ma`mleketlik dizimnen wo`tkerilmegen ni`zamsi`z hu`jjet biykar etildi.

Isbilermenlikke, soni`n` ishinde kishi ha`m jeke isbilermenlikke arnalg`an normativ –huqi`qi`y hu`jjetler Wo`zbekstanda jeterli da`rejede qabi`l etilgen. Ni`zamlardi`n` kwo`pshiligi jeke ha`m kishi biznesti ma`mleket ta`repinen qollap –quwatlaw ilajlari`n, sha`rt-sharayatlari`n, formalari`n wo`zinde sa`wlelendirgen. [5]

Qisqasha aytqanda, biz wo`z aldi`mi`zg`a qoyg`an uzaq mu`ddetli strategiyali`q maqsetler, yag`ni`y, zamanagwo`y rawajlang`an demokratiyalı`q ma`mleketlerdin` qatarina` kiriw, ekonomikami`zdi`n` turaqlı` wo`siwin ta`miyinlew, turmi`si`mi`zdi`n` sapasi`n jaqsi`law ha`m jer ju`zilik sheriklikte mu`na`sip ori`n iyelew boyi`nsha ti`ni`msi`z ha`reketlerimizge bu`ging ku`nnin` kwo`z qarasi`nan ob`ektiv baha beriwimiz ta`biyiy.

Wo`zbekstan 1991-ji`li` wo`z g`a`rezsizligin qolg`a kirgizgennen son` wo`mirin wo`tep bolg`an kolonial, administrativlik-buyri`qpazlı`q, planlı`-bwo`listiriw sistemasi`nan waz keship, **“wo`zbek modeli”** dep atalg`an wo`z rawajlanı`w jolı`n tan`lap aldi`.

Biz islep shi`qqan ha`m bu`ging ku`n turmi`sqa ası`ri`li`p atı`rg`an usı` modeldin` mazmun-ma`nis - ma`mleket quri`li`si` ha`m konstitutsiyalı`q du`zimdi tu`pkilikli wo`zgeriw ha`m jan`alaw, ekonomikanı` ideologiyadan bwo`lek qoyı`w, oni`n` siyasattan u`stinligin ta`miyinlew, ma`mlekettin` bas reformator wazi`ypasi`n ori`nlawı`, yag`ni`y reformalardi`n` initsiatori` bolı`wi` ha`m olardi` muwapı`qlasti`ri`p bari`wi`, ni`zam u`stinligin ta`miyinlew, ku`shli sotsiallı`q siyasat ju`rgiziw, reformalardi` basqi`shpa-basqi`sh ha`m izbe-iz ali`p bari`w printsiplerine tiykarlanatug`i`n siyasiy, ekonomikalı`q ha`m sotsiallı`q reformalardi` a`melge ası`ri`w pritsipleri bu`gin tolı`q wo`zin aqlag`anı`n bu`gingi jetiskenliklerimizden kwo`riwimizge boladı`.

Bul haqqi`nda Wo`zbekistan Respublikası` Prezidenti İ.A.Karimov 2015–ji`ldi`n` tiykarg`ı` juwmaqlari` ha`m 2016 ji`lda Wo`zbekistandi` sotsial-ekonomikalı`q rawajlandi`ri`wdi`n` en` a`hmiyetli tiykarg`ı` bag`darlari`na baylani`sh` Ministrler kabinetinin` ma`jlisinde shi`g`i`p swo`ylegen swo`zinde «Ha`zirgi``ku`nde kishi biznes subektlari jalpı` ishki wo`nimnin` derlik 56,7 payi`zdan aslamı`n islep shi`g`armaqta. Al, 2000 ji`lda bolsa bul kwo`rsetkish 31 payi`zdi` qurag`an edi. Bunday na`tiyje birinshi na`wbette kishi biznes ha`m jeke isbilermenlikti ma`mleket ta`repinen u`zliksiz qollap-quwatlanı`p atı`rg`anı`ni`n` na`tiyjesi», - dep wo`z aldi`na ta`kirarlap wo`tiwi elimizde kishi

biznes ha'm jeke isbilermenlikti rawajlandi'ri'w di' jan'a basqi'shlarg'a kwo'teriwge erisiwimiz tiyisliligin atap wo'tedi. [1]

Jer ju'zlik masshtabta globallassi'w ha'm ba'sekilesiw barg'an sayi'n ku'sheyip barati'rg'an bu'gingi zamanda biz du'n'yada ju'z berip ati'rg'an tu'pkilikli wo'zgerisler bari'si'nda iyelep turg'an orni'mi'zdi' real ha'm si'n kwo'z qarastan bahalawi'mi'z, barg'an sayi'n wo'sip barati'rg'an turmi's talaplarina juwap beriwimiz, da'wir menen ten' qa'dem taslawi'mi'z sha'rt.

Usi' mu'na'sibet penen ayri'qsha atap wo'tpekshimen, g'a'rezsiz rawajlani'wi'mi'zdi'n' wo'tken da'wirinde a'melge asi'rg'an islerimizge juwmaq jasar ekenbiz, olardi' haqi'yqi'y bahalaw ha'm reformalar bag'darlamasi'na ma'lim wo'zgerisler kirgiziw menen birge, birinshi na'wbette, erten'gi ku'n talaplarinan kelip shi'g'a oti'rip, ma'mleketimizdi reformalaw ha'm modernizatsiyalaw joli'ndagi' izbe-iz ha'reketlerimizdi ku'sheytiwimiz, olardi' jan'a, ja'ne de joqari' basqi'shqa kwo'teriwimiz da'rkar.

Bul bag'dardagi' jumislari'mi'z 2010-2015-ji'lg'a deyin bolg'an keyingi bes ji'l dawaminda ja'ne de aktivlesip, kwo'lemi ha'm masshtabi' barg'an sayi'n ken'eyip barmaqta.

Na'tiyjede bu'ginge kelip biz wo'z aldi'mi'zg'a qoyg'an negizgi maqsetimizge eristik dep ayti'w ushi'n barli'q tiykarlari'mi'z bar.

Xalqi'mi'zdi'n', pu'tkil ja'miyetimizdin' turmi'si'ndagi' usi'nday wo'zgeris ha'm jan'alani'wlar, wo'z mazmun-ma'nisine kwo're bu'gingi ku'nde ma'mleketimizdin' rawajlani'w ha'm pa'rawanli'q joli'nan isenimli rawajlani'p bari'wi'n ta'miyinleytugi'n sheshiwshi ku'shke aylanbaqta.

G'a'rezsizlik jillari'nda basi'p wo'tken joli'mi'z ha'm toplag'an ta'jiriybemizdi ob'ektiv bahalaw, qolg'a kirgizilgen joqari' jetiskenliklerimizdi tallaw ma'mleketimizdi evolyutsiyali'q ha'm basqi'shpa-basqi'sh rawajlandi'ri'w boyi'nsha biz tan'lag'an modeldin' qanshelli tuwri'ekenligin ha'm usi' joldan bunnan bi'lay da qaytpay tabanlı'li'q penen bari'wi'mi'z za'ru'rli'gin ayqi'n kwo'rsetpekte.

Paydalang'an a'debiyatlar:

1. «Bas maqsetimiz bu'gingi qi'yi'nshil'li'qlarg'a qaramastan, ali'p bari'li'p ati'rg'an reformalardi', ekonomikami'zdag'i' strukturali'q wo'zgerislerdi izbe-iz dawam ettiriw, jeke menshik, kishi biznes ha'm isbilermenlikke bunnan bi'lay da ken'jol aship beriw esabi'nan alg'a qaray juriwden ibarat» Wo'zbekistan Respublikasi' Prezidenti Islam Karimovti'n elimizdi 2015-ji'lda rawajlandi'ri'w di'n' juwmaqlari' ha'm 2016-ji'lg'a mwo'lsherlengen ekonomikalı'q bag'darlamasi'ni'n' en' a'himiyetli bag'darlari'na bag'i'shlang'an Ministrler Kabinetinin' keneytirilgen ma'jilisindeg bayanati'. «Erkin Qaraqalpaqstan» gazetasi' №9 san 2016-ji'l 19-yanvar.

2. Wo'zbekiston Respublikasi' Prezidentining «Wo'zbekiston Respublikasining 2016-yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tog'risida»gi №.2255 qarori 2015-jil 22-dekabr.

3. «Xususiy mulk, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni ishonchli himoya qilishni ta'minlash, ularni jadal rivojlantirish yolidagi two'siqlarni

bartaraf etish chora-tadbirlari to`g`risida”gi 2015 yil 15 maydagi PF-4725-sonli FARMONI

4. I.A.Karimov «2010-yilda elimizni ijtimoiy rivojlantirishning yakunlari va 2011-yilga mwljallangan eng ahamiyatli ywnalishlar»ga bag`ishlangan Wo`zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining majlisidagi bayonati.

5. Statistik malumotlar